

پیامدهای طلاق عاطفی بر فرزندان خانواده

ساناز میرزایی فرد

چکیده

در این مقاله برآنیم که به بررسی مهمترین مسائل مربوط به راهکارهای ارائه شده برای برقراری روابط سالم و سازنده در خانواده و عواملی که موجب از هم پاشیدگی نظام خانواده و سست شدن بنیان خانواده می‌شود و همچنین از بین بردن موانع موجود در خانواده‌ها می‌پردازیم که در نتیجه این مباحث و به کار بستن راه کارهای سازنده که سبب پیشرفت فرزندان در خانواده و به تبع آن جامعه می‌شود.

در ادامه به بررسی ارتباط همسران با یکدیگر و رعایت حقوق متقابل زوجین نسبت به یکدیگر و همچنین در نظر گرفتن رابطه والدین با فرزندان را از نظر می‌گذرانیم.

امید است با انجام راهکارهای مؤثر بتوانیم آینده‌ای سرشار از محبت و عشق و پیشرفت برای عزیزان خود رقم بزنیم که باعث درخشش هرچه بیشتر ثمره‌های زندگی خود در جوامع بشری باشیم و با افزایش عاطفه بین زوجین پایه‌های مستحکمی در زندگی پدید آوریم.

در ادامه مباحث به ارائه راهکارهایی می‌پردازیم که در آن هر یک از زن و مرد با پرهیز یا انجام دادن آن‌ها باعث افزایش محبت و توجه طرف مقابل به دیگری می‌شود و درصد طلاق عاطفی را در خانواده کمتر می‌کند.

کلید واژه: طلاق عاطفی، پیامدها، فرزندان طلاق عاطفی، حقوق متقابل، تزلزل خانواده، محبت و عشق ورزی، روابط مخرب یا سازنده.

مقدمه

خانواده با پیمان ازدواج پایه‌گذاری می‌شود و این زوج ستون اصلی حیاتی‌ترین نهاد اجتماعی را تشکیل می‌دهند. در نتیجه همین میزان، هر اندازه روابط میان دو زوج سالم‌تر، با محبت‌تر و پر جاذبه‌تر باشد زندگی شیرین‌تر و با صفاتر می‌شود و فرزندان در چنین خانواده‌ای بالتبع با نشاط‌تر و موفق‌تر تربیت خواهند شد و بالعکس فرزندان در خانواده‌های پرتنش و بی-عاطفه که هیچگونه کشش و جاذبه‌ای به یکدیگر ندارند سرخورده، ضعیف و با اعتماد به نفس پایین تربیت خواهند شد و به همین منوال در مسیر رشد خود با مشکلات عدیده‌ای دست و پنجه نرم خواهند کرد.

در جامعه‌ای که نشانی از خانواده سالم در آن یافت نمی‌شود میزان طلاق روزبه‌روز افزایش یافته و موجب از هم پاشیدن نظام خانواده‌ها می‌شود.

در مسیر زندگی اگر مردان و زنان هنر مرد بودن و زن بودن را فرا بگیرند و این هنر یعنی مهارت اداره‌ی خانواده را کسب کنند، در نتیجه هر کدام از زوجین با مهارت کسب شده خود می‌توانند نقش بسزایی در تحکیم بنیان خانواده خود داشته باشند و در آخر با تحکیم خانواده‌ها جامعه رو به پیشرفت و ترقی خواهد گذاشت و فرزندان موجود در خانواده‌ها آینده درخشان و روشنی را پیش روی خواهند داشت.

در شروع بحث به بررسی چند پرسش می‌پردازیم که با پاسخ به آنان می‌توانیم اندکی از تنش‌های موجود در خانواده‌ها را بررسی کرد و به آنها رسیدگی کنیم و درصدد رفع این تنش‌ها باشیم. این پرسش‌ها عبارتند از:

۱. روابط سالم و سازنده و همچنین روابط مخرب و ناسالم چه نوع رابطه‌هایی هستند؟
 ۲. چه عواملی در ایجاد روابط مناسب میان همسران نقش اساسی دارد؟
 ۳. وظیفه زوجین در زندگی مشترک در برابر یکدیگر چیست؟
 ۴. فرزندان خانواده باید چه نوع رابطه‌ای با والدین خود داشته باشند و والدین در مرحله‌های مختلف رشد فرزندان باید چگونه رفتار کنند؟
- قبل از پرداختن به ارتباطی سازنده و مخرب، ابتدا به بررسی رابطه و ارتباط می‌پردازیم تا هر چه بهتر بتوانیم مفهوم ارتباط را درک کنیم.

ارتباط چیست؟

در ابتدای بخش به بررسی ارتباط می‌پردازیم که نشان دهیم هدف از ارتباطی که عنوان می‌شود کدام ارتباط است.

ارتباط انگاره‌ای است برای سنجش افراد و وسیله‌ای است برای تغییر در سطح رفتار. در ادامه می‌توان گفت ارتباط شامل تبادل اطلاعات و چگونگی معنی بخشیدن به این اطلاعات است. زمینه‌های ارتباط اشخاص با یکدیگر در طول زندگیشان پدید می‌آید و بر تمام روابط شخص تأثیر می‌گذارد و اینکه تفاوت در زمینه‌های ارتباطی به ایجاد رابطه بهتر و سالم‌تر کمک می‌کند یا از کیفیت آن می‌کاهد؛ بستگی به آگاهی طرفین دارد و این در حالی است که هنگامی که از زمینه ارتباطی همسر خود آگاهی نداریم به اشتباه تصور می‌کنیم که زمینه‌ای ذهنی چون ما دارد ولی این تصور آشکارا مشکل‌ساز می‌شود.

در روابط صمیمانه، یکی از رایج‌ترین تفاوت‌ها در زمینه‌ی ارتباط «جنسیت» است، به این صورت که بسیاری از زوجین نمی‌دانند که زن و مرد از دو شیوه‌ی ارتباطی متفاوت استفاده می‌کنند؛ به عنوان مثال در مواجه شدن با مشکلی خاص زن به دنبال حمایت و احساس است و مرد به دنبال راه حلی برای حل مشکل است و در این هنگام زن احساس می‌کند که مرد به سخنان او گوش نمی‌دهد و مرد هم به این نتیجه می‌رسد که همسرش فقط قصد شکایت دارد

زیرا زن هرگز به راه حل‌های پیشنهادی مرد در هنگام مواجهه با مشکل فکر نمی‌کند و به آنها اهمیت نمی‌دهد؛ ولی اگر زوجین آگاه از تفاوت‌های زمینه‌ای باشند گرفتار این برداشت نادرست از ارتباط نمی‌شوند و در نتیجه تنش‌ها در روابط زوجین کمتر پدید می‌آید و زندگی رنگ شیرین‌تری به خود می‌گیرد. (حسینی داوود، ۱۳۸۹، ص ۲۰)

پس از بررسی ارتباط به بررسی دو نوع رابطه می‌پردازیم که تحت عنوان روابط سالم و سازنده و روابط ناسالم و مخرب از آن یاد می‌شود.

از دیدگاه اسلام ارتباط سالم ارتباطی است که بر پایه‌ی تکریم شخصیت و عزت نفس و احترام متقابل افراد انسانی استوار باشد، روابطی که بر این اساس پایه‌گذاری شود افراد را در برابر انحراف‌ها ایمن می‌کند، چنانچه امیرالمؤمنین (ع) می‌فرمایند: «مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهْوَتُهُ».

(کسی که از کرامت نفس برخوردار شده، شهوات نفسانی در نظرش خوار و ناچیز می‌آید).

در ادامه در مورد روابط مخرب عنوان شده: روابطی است که براساس همدلی نباشد. طرفین رابطه آمادگی پذیرش نظرهای یکدیگر را ندارند و همین نپذیرفتن صحبت‌های یکدیگر، به از میان رفتن درک و تفاهم می‌انجامد و سرانجام ناسازگاری پیش می‌آید. گاهی تعارض‌ها موجب درگیری‌های لفظی شدیدی می‌شود و همین پرخاشگری‌ها اختلال‌های شدید روانی پدید می‌آورد. در اینجا رابطه نامناسب میان والدین، به دیگر اعضای خانواده یعنی فرزندان هم منتقل می‌شود و تأثیر نامطلوبی در شبکه ارتباطی و رفتاری آنها به جا می‌گذارد.

بررسی‌ها نشان داده که در اینگونه خانواده‌ها، نارضایتی و برخوردهای نامناسب و ناسالم، بیماری‌های جسمانی، افسردگی‌ها، اضطراب‌ها و کاهش سلامت روانی را پدید می‌آورد به گونه‌ای که بسیاری از فرزندان این خانواده‌ها اعتماد به نفس کمتری دارند و با احساس تنهایی و بی‌تفاوتی شکست‌های خود را به دیگران ربط می‌دهند و همواره با ناکامی و افت تحصیلی روبرو می‌شوند.

– روابط سازنده و روابط مخرب

در روابط سازنده طرفین در مبادله اطلاعات و احساسات در فضایی مناسب مشارکت می‌کنند و در این فضا با یکدیگر هماهنگ هستند و در این رابطه هر دو ارزش بالایی برای خود در نظر می‌گیرند و به طور کلی رابطه انسان‌ها با یکدیگر بر پایه‌ی دو بینش متضاد برقرار است. دو

بینش «کرامت» و «اهانت»؛ یعنی یا بر پایه‌ی تکریم شخصیت است یا بر پایه‌ی تحقیر شخصیت؛ و ما در برخورد با دیگران بر پایه‌ی برداشت خود از او با وی رفتار می‌کنیم. از منظر اسلام ارتباطی سالم است که بر پایه‌ی کرامت انسانی برقرار باشد و روابطی که بر این اساس استوار باشد در برابر انحراف‌ها ایمن خواهد بود.

روابط مخرب براساس تحقیر شخصیت طرفین است که در چنین روابطی تفاهم داشتن دشوار است و ارتباطات فیزیکی را شامل می‌شود نه ارتباطات قلبی و احساسی. روابطی که براساس همدلی نباشد جزء روابط مخرب و ناسالم قرار می‌گیرد.

– عواملی که در روابط بین زوجین نقش دارند

روابط سالم و سازنده بین همسران بر اصول تربیتی خاصی بنا شده که رعایت کردن این اصول خانواده را محکم‌تر و سازگارتر در کنار یکدیگر نگه می‌دارد. از جمله مهمترین عوامل را به صورت خلاصه و تیتروار از نظر می‌گذرانیم که عبارتند از:

۱. احترام و تکریم یکدیگر
 ۲. چشم پوشی از خطای طرف مقابل
 ۳. عذرخواهی کردن از طرف مقابل هنگام بروز خطا و اشتباه
 ۴. برخورد منطقی با یکدیگر در رفتارهای خود و مواجه شدن با مسائل
 ۵. رعایت عفاف و حدود الهی در روابط خانوادگی و اجتماعی
 ۶. فداکاری، گذشت و ایثار در همه‌ی عرصه‌های زندگی
 ۷. شناخت نیازهای همسر در زندگی مشترک
 ۸. هم‌سوایی بینش‌ها و باورهای مذهبی با یکدیگر در زندگی زناشویی
 ۹. گفتگوی متقابل و بیان احساسات در روزمرگی‌ها
 ۱۰. ارضای نیازهای جنسی در زندگی مشترک
 ۱۱. کسب مهارت‌های مختلف در حل مشکلات و موانع موجود در زندگی
 ۱۲. خدا ترسی طرفین در همه امورات زندگی
- پس از بررسی موارد عنوان شده به صورت خلاصه به موارد گفته شده بسنده کرده و به توضیح مسائل دیگر می‌پردازیم.

در ادامه مطلب به چند روش به صورت خلاصه اشاره می‌شود که در هنگام بحث با همسران نباید آن اقدامات را انجام دهید.

۱. به خواسته‌ی همسران برای فاصله گرفتن در مدت زمانی کوتاه احترام بگذارید؛ زیرا در هنگام کلافگی توانایی پردازش افکار را از دست می‌دهد.

۲. طرز فکر «همه و هیچ» را از خود دور کنید؛ پس از اینکه کمی از سروصدا خوابید دامنه دیدتان را افزایش دهید و از زاویه‌ی دید همسران به موضوع نگاه کنید.

۳. بی‌تفاوت نباشید؛ یکی از بزرگترین اشتباه انسان‌ها پس از دعا دوری کردن و بی‌توجهی به طرف مقابل است، پس با یکدیگر در زمان ممکن صحبت کنید.

۴. از حرف‌های همسران برای خود سلاح نسازید؛ بازگشت پی‌درپی به حرف‌های دعوای پیشین باعث می‌شود به جای اینکه دنبال راه حل باشیم در چرخه یک مطالبه بیهوده بمانیم.

۵. وقتی رنجش برطرف شد، به یک «ببخشید» ساده اکتفا نکنید؛ باید روشن کنیم به چه دلیل داریم عذرخواهی می‌کنیم و همچنین چطور در آینده برای جلوگیری از تکرار اشتباه تلاش کنیم.

۶. بهانه تراشی نکنید و اگر همسران برای گفتگو به سراغتان آمد دوری نکنید؛ نیش و کنایه زنید و اگر راضی نیستید برای آشتی تن به رابطه جنسی ندهید و همچنین زیاد هم روی دعا تمرکز نکنید و در انتها به خاطر دعوا خودتان را سرزنش نکنید.

و در ادامه می‌توان مطالبی را از امام صادق (ع) در کتاب شریف تحفه العقول صفحه ۳۲۳ توصیه‌هایی به زن و شوهر ارائه نمودند که رعایت آنها سبب خشنودی همسر می‌شود.

حضرت فرموده‌اند که مرد در پیوند میان خود و همسرش از سه چیز بی‌نیاز نیست؛ آن سه چیز عبارتند از:

۱. همدلی با زن تا از این راه محبت و دلبستگی زن را به خود جلب کند.
۲. حسن خلق و متوجه کردن دل زن به سوی خویش با قیافه‌ای که در چشم زن خوشایند باشد.

۳. توسعه دادن در معیشت همسر

زن نیز در ارتباط میان خود و همسرش از سه خصلت بی‌نیاز نیست که آن‌ها را از نظر می‌گذرانیم؛

۱. خویشنداری از هر آلودگی تا دل شوهر در اعتماد به او در هر خوش و ناخوش مطمئن باشد.

۲. مراقب حال شوهر بودن تا اگر لغزشی از او سر زد شوهر با او مهربان باشد.

۳. اظهار عشق به شوهر با دلربایی و زیبا ساختن خویشتن در چشم وی.

با استفاده از رعایت فوق و دیگر دستوراتی که از بزرگان به ما رسیده است می‌توان راه- کارهای عملی برای زوجین ارائه داد. از آنجا که پس از عقد قرارداد ازدواج، زندگی مشترک شروع شده و دیگر «من و تو» به «ما» تبدیل می‌شود.

- در مقابل همسر خود هر چند که حق با شما باشد لجبازی و اصرار نکنید.

- همسر خود را به خصوص در مقابل بستگان تحقیر نکنید.

- از مخالفت و مشاجره با همسر خود پرهیز کنید؛ زیرا محبت را کم کم و تدریجی از میان می‌برد.

- به نقاط قوت و مثبت همسر خود بیشتر توجه کنید و این نکات مثبت را برای خود و به او یادآوری کنید.

- همسران را در معاشرت با بستگان محدود نکنید.

- در مهمانی دادن‌ها زحمتهایی را که برای پذیرایی از خویشان همسر خود متحمل می‌شوید را به رخ او نکشید.

- از مردان دیگر نزد همسر خود تعریف و تمجید نکنید، زن هیچ مردی را بر همسر خود و مرد هیچ زنی را بر همسر خود ترجیح ندهید و در گفتار این موضوع را رعایت کنید زیرا هر فردی ویژگی‌ها، خصلت‌ها و توانمندی‌های خاص خود را دارد و قابل مقایسه با هیچ شخص دیگری نمی‌باشد.

- برای مطرح کردن درخواست‌های خود با همسران نسبت به ایشان خشن و آمرانه برخورد نکنید و درخواست خود را با زبانی نرم و گفتاری نیکو مطرح کنید تا بهتر پاسخ بگیرید.

- برای برآوردن نیازهای مادی و غیر مادی خود، امکانات و توان همسر خود را در نظر بگیرید و او را به هیچ عنوان تحت فشار قرار ندهید که این فشارها ممکن است عواقب بدی برای شخص شما داشته باشد.

- کارهای همسر خود را هر چند کوچک تحسین کنید تا موجب تقویت و تشویق او گردد.

- مرد نباید کمک کردن در کارهای منزل هرچند بسیار کوچک و جزئی را فراموش کند و بداند که همانطور که مرد در خارج از خانه خسته می‌شود زن نیز در منزل هرچند بسیار کوچک خسته خواهد شد و به قدردانی و کمک نیازمند است.

- هر کدام از مرد و زن باید خود را در منزل بیارایند و به خصوص زن بهترین و تمیزترین لباس خود را باید در مقابل همسر بپوشد نه در بیرون از منزل برای دیگران آراسته باشد و در منزل برای همسر خود نامرتب و بدون آراستگی باشد.

- مرد نیز باید توجه داشته باشد که در هنگام عصبانیت زن (خصوصاً در زمان شروع عادت ماهیانه که به دلیل فیزیولوژیکی زن زودتر عصبانی می‌شود) او را با مهر و محبت آرام کند. (امینی، ابراهیم، آیین همسررداری)

آزادی جنسی، فروپاشی خانواده

در دنیای غرب و به خصوص در آمریکا و بعضی کشورهای اروپای شمالی معروف است که بنیان خانواده خیلی متزلزل است چرا؟

علت این است که در آن جاها آزادی جنسی و بی‌بند و باری جنسی زیاد است. وقتی بی‌عفتی رایج شده یعنی زن و مرد این نیاز غریزی را در جایی دیگر غیر از خانواده، غیر از کانون گرم خانواده تأمین کردند، این کانون خانواده در واقع یک چیز بی‌معناست؛ یک چیز تحمیلی و تشریفاتی است. لذا از نظر عاطفی از هم جدا می‌شوند. حالا ظاهراً جدایی بینشان نیست اما به هم علاقه و دلبستگی ندارند.

اگر انسان‌ها رها بودند که گزینه جنسی را هر طور می‌خواهند اشباع کنند یا خانواده تشکیل نمی‌شد یا یک چیز سست و پوچ و تهدیدپذیر و ویران‌پذیر می‌شد و هر نسیمی خانواده ضعیف را به هم می‌زد. لذا در هر جای دنیا که می‌بینید آزادی‌های جنسی هست به همان نسبت خانواده ضعیف است؛ چون مرد و زن برای اشباع این غریزه، احتیاجی به این کانون ندارند. اما در آن جاهایی که دین حاکم است و آزادی جنسی حکم فرما نیست، همه چیز برای مرد و زن هست، از این کانون خانواده حفظ و نگهداری می‌شود. (آیت‌الله خامنه‌ای سیدعلی، مطلع عشق، ۱۳۸۴، ص ۳۹)

امروزه متأسفانه در غرب انسان مشاهده می‌کند که کم‌کم کانون‌های خانواده یکی پس از دیگری از هم می‌پاشد و از بین می‌رود. آثارش هم همین بی‌هویتی فرهنگی و فساد است که امروزه دچارش شده‌اند و روزه‌روز هم بیشتر می‌شود و بقایای آنچه را که داشته‌اند از بین می‌رود.

– هدف شوم؛ راهکار شیطانی

آن کسانی که می‌خواهند در یک کشور یا جامعه‌ای نفوذ پیدا کنند فرهنگ آن جامعه را در مشت خود بگیرند و فرهنگ خود را به آنها تحمیل نمایند، یکی از کارهایشان معمولاً متزلزل کردن بنیان خانواده است. کما اینکه در خیلی از کشورها این کار را متأسفانه انجام داده‌اند. مردان را بی‌مسئولیت و زن‌ها را بداخلاق کرده‌اند. انتقال فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و حفظ اصول و عناصر اصلی یک تمدن و یک فرهنگ در جامعه و انتقالش به نسل‌های بعد به برکت خانواده انجام می‌پذیرد. خانواده که نباشد همه چیز متلاشی می‌شود. اینک می‌بینید غربی‌ها در داخل کشورهای شرقی و اسلامی و آسیایی این همه سعی می‌کنند شهوت‌رانی و فساد را رواج دهند برای چیست؟ یکی از علل آن همین است که می‌خواهند با این کار، خانواده‌ها را متلاشی کنند تا فرهنگ جوامع ضعیف شود و بتوانند سوار آنها شوند چون تا فرهنگ یک ملتی غنی باشد و تضعیف نشود، کسی نمی‌تواند او را مهار کند، به دهان او دهنه بزند و سوار بر دوشش بشود. آن چیزی که ملت‌ها را بی‌دفاع کرده است و در دست اجانب اسیر می‌کند، از دست دادن هویت فرهنگی است این کار هم با برهم خوردن بنیان خانواده‌ها در جامعه آسان می‌شود. (مطلع عشق، ص ۴۲) پس یکی از عوامل تشکیل خانواده مستحکم فرهنگ خانواده و جامعه است که باید آن را اصلاح کرد.

– در ادامه مباحث به بررسی حل اختلافات زناشویی باید پرداخت زیرا حل این اختلافات از بروز طلاق عاطفی جلوگیری می‌کند که برای حل این قبیل مسائل یادگیری مطالبی که در این مقاله گردآوری شده خالی است لطف نمی‌باشد و امید است که کمکی در جهت بهبود روابط همسران با یکدیگر و با فرزندان داشته باشد.

در نتیجه پس از شناخت دلایل طلاق عاطفی درصدد جستجوی راه‌های مختلف جهت حل این مشکل برآمدم تا با حل مشکلات موجود زمینه بروز طلاق عاطفی را کاهش داده و به تبع آن تأثیراتی که بر فرزندان به وجود می‌آید را نیز کاهش دهیم و با رشد و شکوفایی محبت و عاطفه زوجین تأثیری بر آینده روشن فرزندان عزیزمان داشته باشیم.

منابع:

قرآن کریم؛ ترجمه حسین انصاریان، قم. شریعت، تحقیق علمی دارالقرآن کریم، چاپ اول، ۱۳۹۶.

خامنه‌ای سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، (مطلع عشق) دفتر فرهنگ اسلامی، چاپ پنجم، ۱۳۸۴.

عیسی‌زاده عیسی، «خانواده قرآنی»، مؤسسه بوستان کتاب، چاپ سوم، ۱۳۹۱.
حسینی داوود، «روابط سالم در خانواده»، مؤسسه پژوهش‌های اسلامی صداوسیما، چاپ هفدهم، ۱۳۸۹.

صدوقی شیخ «الحضال»، مؤسسه نشر اسلامی، قرن چهاردهم هجری.
امینی آیت‌الله ابراهیم، «آیین همسرداری»، بوستان کتاب، چاپ سی و پنجم، ۱۳۹۳.
حرّانی، ابومحمد، «تحف العقول»، ترجمه صادق حسن‌زاده، آل علی (ع)، چاپ اول، ۱۳۸۲.
نوری طبرسی میرزا حسین، «مستدرک الوسائل»، مؤسسه آل‌البیت الاحیاء التراث، قم، ۱۴۰۸ هـ.ق.

ابن ابی‌الحدید، «شرح نهج البلاغه»، تهران، ۱۳۰۲-۱۳۰۴ ق.
سید رضی محمدبن حسین، «نهج البلاغه»، الهادی، ۱۳۸۷.